

Александра Ј. БРАЈОВИЋ*
Universität Wien
Philologisch-kulturwissenschaftliche Fakultät
Institut für Slawistik

Оригинални научни рад
Примљен: 1. 10. 2024.
Прихваћен: 27. 2. 2025.

ФУНКЦИОНАЛНО-СЕМАНТИЧКО РАЗМАТРАЊЕ НЕКИХ ВЕЗНИКА У ПРИЧТАМА ЈОВАНА МУШКАТИРОВИЋА (ПРИЛОГ МЕТОДОЛОГИЈИ АНАЛИЗЕ И ПРОУЧАВАЊУ ЈЕЗИКА СЛАВЕНОСРПСКИХ ПИСАЦА)

Рад дотиче проблематику синсемантичких врста речи (конкретно на примеру везника) у делу *Причте илити по простому пословице тјемже сентенције илити рјеченија* (1787¹, 1807²) Јована Мушкатиновића са функционално-семантичког аспекта. Познато је да поједини везници могу (благо или веома изражено) мењати семантику и/или функцију у различитим реченичним контекстима. Та појава биће испитана на материјалу Мушкатиновићевих изрека и пословица, које представљају занимљиву грађу за испитивање – пре свега због своје стилске обојености, услед које је значењска диференцијација свих, па и везничких лексема, неретко већа него у писаним делима друге врсте. Рад представља истовремено и прилог анализи текстовног наслеђа из богате славеносрпске заоставштине, чији је део свакако и опус Јована Мушкатиновића.

Кључне речи: семантика везника, језик пословица, Јован Мушкатиновић, славеносрпски

1. Основни задатак овог рада, поред осврта на везнике и њихове функције у различитим контекстима Мушкатиновићевих пословица, јесте и развијање методолошког апарата за анализу славеносрпских текстова, односно, језичке заоставштине српских просветитељских писаца касног 18. и раног 19. века.

„Славеносрпски језик” постоји као термин у науци још унеколико спорне дефиниције и временских оквира. Понекад се он заправо уопште и не сматра језиком, већ се узима као кровни појам за писменост насталу под вео-

* aleksandra.brajovic@univie.ac.at: <https://orcid.org/0009-0009-6964-8482>

ма специфичним историјским околностима, услед деловања многоструких и разнородних фактора, међу Србима у јужној Угарској. Неки га називају „мешовитим типом књижевног језика” попут Александра Младеновића (1976: 158), док му поједини аутори дају више аутономије и легитимитета у оквиру историје српског језика (в. нпр. Кречмер 2021).

Ипак је чињеница да су се дата неслагања, као и сама проблематика већ споменуте специфичне историјске ситуације у којој је настала, одразили на славеносрпску писменост и њену рецепцију у научној србистици. Поред неупитне комплексности тематике овог последњег представника предстандардне писмености код Срба, на рецепцију славеносрпског одразиле су се и политичке тенденције друге половине 19. и прве половине 20. века, услед којих је он био малтене сасвим скрајнут са репертоара научних тема. Вуковски језик и његови писци су готово суверено доминирали као тема у дискурсу југословенске науке, све до шездесетих година 20. века, када је свој рад започео Александар Младеновић, пионир славеносрпских истраживања. 1964. године објављена је његова монографија и докторска дисертација „О народном језику Јована Рајића”, чиме су постављени темељи за један тип систематског описа језика писаца славеносрпске епохе, који ће у наредним деценијама узимати све више маха. Уследиле су монографије Херте Куне „Језичке карактеристике књижевних дјела Доситеја Обрадовића” (1970), Јована Јерковића „Језик Јакова Игњатовића” (1972) и „Језик Богобоја Атанацковића” (1976), Питера Херитија „Књижевни језик Емануила Јанковића” (1983), Љилане Суботић „Језик Јована Хаџића” (1989) итд. Најновија фаза таквих монографских приступа представљена је пре свега у делу Александра Милановића „Језик Јована Суботића” (2014) (в. списак литературе).

Наведена дела су много учинила за расветљавање одлика славеносрпског језика. Многа су чак имала читаве делове упоредних анализа, у којима су упоређивани маркери језика анализираног писца и писаца већ обрађених у претходећим монографијама. Ипак, установљена и општеприхваћена метода анализе још увек не постоји. И чињеница је да на овом пољу постоји још простора за новине, поготово на пољу лексике и синтаксе, које су најслабије обрађени језички нивои. Њих су први аутори монографија неретко изостављали, а и они касније су их уврштавали тек као кратке, прилично несистематизоване одељке.

Пошто су Јован Мушкатиновић и његова дела, како садржајно, тако и језички, већ неко време предмет нашег научног интересовања, управо на материјалу његовог опуса биће спроведено испитивање које би могло бити корисно за стварање методолошке базе критеријума за опис језика славеносрпских писаца. Од велике користи за наш приступ у овом раду били су радови Ирене Грицкат из домена семантике непроменљивих врста речи (в. Грицкат 2000; 2002–2003). Под њиховим се утицајем родила идеја о анализи везника, па и о њиховом функционално-семантичком разматрању.

Уопштено важи чињеница да се историја језика и савремена наука о језику разликују на многим ралинама, те да су методе за анализу једног често (иако не увек или у целости) неприменљиве у домену другог. Ипак, наше

је виђење да се семантичка анализа може показати корисном и у питањима историје језика те да семантика и функционална употреба (у овом случају везника, али заправо и било које друге врсте речи) једнако говоре о карактеру Мушкатиновићевог језика, као што говори и посматрање нпр. одређених фонетских црта.

Материјал на коме ће анализа бити спроведена такође је изабран наменски. Наиме, ради се о изрекама и пословицама које је Мушкатиновић сакупио и систематизовано објавио у делу *Причте или ти по простому пословице тјемже сентенције или ти рјеченија* (¹1787, ²1807). Сматрали смо да на оваквом материјалу најизразитије могу доћи до изражаја семантичке нијансе и функционалне особености везника те да ће се ту показати најзанимљивије црте Мушкатиновићевог језика. Као оријентир за одређивање семантичке вредности у тексту послужиће нам вишетоми *Речник српскохрватског књижевног и народног језика САНУ* (у даљем тексту: РСАНУ), који је свакако наш најобимнији речник, у коме су најдетаљније обрађене везничке одреднице, и *Рјечник српскога језика Матице српске* (у даљем тексту: РМС), као нешто савременији извор, са савременијим примерима.¹

2. Приликом обраде материјала издвојило се неколико везника, које је било посебно занимљиво обрадити или због тога што показују најшири дијапазон значења или стога што се нека од њихових значења посебно истичу својом неучесталости у језичкој пракси. То су везници *а*, *ако*, *него*², *где*³, *кад*. Они ће нам послужити као основни материјал за анализу и извлачење закључака о карактеру Мушкатиновићевог језика у овом погледу.

а) Везник *а* се у оба консултована речника првенствено дефинише као везник супротног значења (РМС: 15; РСАНУ 1959: 3), а оваквих значења овог везника је највише и у Мушкатиновићевим пословицама. Примери:

- 1) *Бѣ дао, а царь нема шта узети.* (6)
- 2) *Великой господи мало дати срамота е, а много жао.* (9)
- 3) *Господское обећати, а паорско држати.* (13)
- 4) *Данасъ хопъ! хопъ!, а сѣтра ѿ! ѿ!* (14)
- 5) *Видла баба иглъ на кѣли, а кѣле не видила.* (9)

Наведена значења су дакле несумњиво намерена да покажу супротност између два појма или појаве у реченици. Занимљиво је приметити да у неким од наведених примера постоје чак више од једне супротности. У примеру број 1, супротне су радње *дати* и *узети*, али супротности су у овом случају и именице *Бѣ* и *царь*, који означавају владаре у два различита света (небеском

¹ Ради лакшег проналажења дефиниција на које ћемо у току рада упућивати, Речник САНУ ће увек бити наведен заједно са годином у којој је конкретан том који се цитира издат (нпр. РСАНУ 1959), а ти ће томови касније бити одвојено излистани у списку извора. Рјечник Матице српске састоји се само из једне књиге па ће се ту у сврху концизности приликом цитирања изостављати година (РМС).

² Везник *него* се појављује у синонимним варијантама *него*, *неголи* и *нежели*, које у овом раду нема потребе разликовати, како нема последица по семантику.

³ Везник *где* се код Мушкатиновића јавља и у дијалекатској варијанти *гди*. То ће бити верно пренесено у примерима који буду навођени и, наравно, неће се правити разлика између две варијанте.

и земаљском). У примеру 3 иста је ситуација: *господско* и *паорско* стоје у супротности, као и глаголи *обећати* и *држати* [реч]. Тиме се појачава ефекат једнозначне супротности и читаоцу даје осећај увек важећег суда, коју све пословице настоје да дочарају.

Везник *а* може имати и саставно значење (2.), на пример када, као у Речнику САНУ, служи за истицање истовремене радње или напоредности односа: *Устави се на истоку сунце, а и сјајан мјесец на западу*. (РСАНУ 1959: 3). Неретко га у овим случајевима прати саставни везник *и*. Такви примери ни у пословицама нису ретки:

- 1) *Време се мена, а и мы у временѸ*. (11)
- 2) *Всѣкъ человекъ ложъ, а и мы тожъ*. (11)
- 3) *Звезда ѿ звезда, а и човекъ ѿ човека се разликѸе*. (24)

Овде се дакле не показује супротност, већ да се две радње врше, или да две чињенице, иако у различитим контекстима, важе истовремено. Ипак, уместо да буде употребљено само *и*, додавањем везника *а* непосредно испред њега постиже се ефекат појачавања (интензификације) исказа.⁴

У Речнику САНУ дефинисано је још неколико могућих значења везника *а*. Раставно значење, где би он био скоро синониман везнику *али*, није посведочено. Међутим, пронашли смо неколико примера за значење које је прилично уопштено дефинисано као „за појачавање” (4.)⁵:

- 1) *Гласъ до неба, а кад добро погледии, а оно мѣнакъ*. (13)
- 2) *Старъ да може быти свакий жели, а кадъ доживи, а онъ се на ню тѣжи*. (113)

Ови су примери најнеобичнији и највише одступају од стандардне употребе. Везник *а* из примера 1 бисмо сврстали у категорију „приповедачког а” (4.а.), док пример 2 показује „истицање последице претходног (погодбеног) исказа”, у ком се *а* ефективно може заменити са *онда* (4.б.1). У Речнику МС је значење свезано са погодбеним исказом обрађено (3.а. РМС: 15), док је приповедачко *а* изостављено са списка могућих значења.

б) Везник *ако* у Речнику САНУ показује разгранату мрежу сличних значења, у којима понекад није једноставно уочити разлике. У *Причтама* су свакако баш ове разлике од највећег значаја, а при анализи се установило да пословице сведоче значења са готово читавог спектра обрађеног у Речнику. Познато је да је *ако* у основи погодбени везник и да служи за „означавање ус-

⁴ О интензификаторској функцији везника *а* пише А. Јањушевић Оливери: „Везник *а* поред конекторске, има и интензификаторску функцију и када је употребиљен испред других интензификатора, партикула, модалних ријечи или пак прилога са функцијом интензивирања. Тада *а* наглашава саму партикулу или модалну ријеч, а као адверзативни везник указује на то да је садржај наглашен спојем *а*+партикула/модална ријеч/прилог супротстављен неком претходном садржају” (2018: 295). На истој страници наведено је и неколико примера, функционално сличних нашим претходним пословицама.

⁵ У оба примера који следе прво је *а* супротног значења, а друго илуструје наведену категорију.

лова под којим се радња основног исказа има вршити”⁶ (РСАНУ 1959: 54). У том случају он мења конструкције *под условом да*, *под погодбом да*, *у случају да* и сл. Такви су код Мушкатиновића примери попут:

- 1) *Ако ко дрѣгый скочи у водѣ, хоћеш ли и ты скочити?* (3)
- 2) *Ако кога советѣшъ, не мой да га безчестишъ.* (3)
- 3) *Ако не можемо, како хоћемо а мы ћемо како можемо.* (4)
- 4) *Ако тай дѣваръ знаде, такѡ и а знамъ.* (5)

Друго важно значење везника *ако* је допусно. Оно је, уз примере, обрађено и у Речнику САНУ (3.) и Речнику МС (2.), а овако употребљено *ако* може се контекстуално мењати са *иако*, *мада*, *премда* и сл. Код Мушкатиновића су ти примери заиста чести, а не би било претерано рећи да су вероватно једнако чести као и примери основног значења:

- 1) *Ако є и голъ али є соколъ.*⁷ (3)
- 2) *Ако коре не море.* (3)
- 3) *Ако смо мы браћа, нисѣ кесе сестре.* (4)
- 4) *Мати ако є найгора, опетъ є рада да ѿѡй кћи бѣде добра.* (45)

Према нашем виђењу као пример допусног значења треба схватити и везник *ако* у наредним реченицама, обликованим по шаблону „Ако [...], а оно барем [...]”, којих у *Причтама* такође има неколико:

- 1) *Ако нисамъ кѣмовао, а оно самъ барем кроз’плотъ гледао.* (4)
- 2) *Ако не мириши, а оно баремъ и не смрди.* (3)
- 3) *Ако га не могѣ стићи а оно ћемосе баремъ сѣрести.* (4)

У Речнику САНУ дефинисано је још једно значење везника *ако*, временско, које је наведено чак као друго по реду, одмах након основног, погодбеног значења. Оно је дефинисано не као стандардно временско значење, већ као нека врста апсолута, „за означавање услова под којим се нешто увек дешава” (РСАНУ 1959: 55). Примери за њега су необични и у односу на данашњу језичку ситуацију прилично застарели, али се код Мушкатиновића појављује неколико примера. Према нашем виђењу, они би били:

- 1) *Ако дође правъ; не изаће здравъ; ако дође кривъ, не изаће живъ.* (3)
- 2) *Ако слепецъ слепца води, оба дваће у њамѣ насти.* (4)
- 3) *Ако у селѣ Тѣрцы, ако у полю вѣцы.* (91)

Пример 1 би се у начелу могао сврстати и под основно, погодбено значење, али је овде присутна доза репетитивности и апсолутности исказа, већа него при типичној употреби везника *ако*. Овде се такође *ако* може заменити са *кад*, без последица по значење целокупне реченице. Други пример нам делује као најсолиднији илустратор овог значења, док је трећи пример било

⁶ Изузетне примедбе на типове условних реченица и везника којима се услови означавају (где је између осталог обрађен и везник *ако* у различитим реченичним ситуацијама) могу се наћи код: Ивић 1995: 143–151 (*О српскохрватским погодбеним реченицама*).

⁷ Конкретно ова пословица је чак један од примера за допусно значење везника *ако* у Речнику САНУ.

најтеже одредити због његове архаичности. Ипак, сматрамо да и он показује непроменљивост ситуације, односно услов под којим се увек нешто дешава, већ према дефиницији: *Ако (кад)* се дође у село, ту су Турци, *ако (кад)* се оде у поље, ту су вуци. У Речнику МС се ово, временско значење не наводи.

Последње значење везника *ако* које ћемо обрадити постоји такође само у Речнику САНУ и означено је као застарело. У питању је комбинација са глаголом у футуру, у ком случају би његов значењски еквивалент било *макар* (РСАНУ 1959: 55). Код Мушкатировића налазимо неколико оваквих примера – дакле, употреба није пречеста, али не ради се ни о изолованом случају. Примери су:

- 1) *Беговацъ є беговацъ ако неће имати ни новацъ.* (5)
- 2) *Маймѣнъ є маймѣнъ ако ћешъ ты нѣга у какве халѣне облачити.* (45)
- 3) *Нека мени сѣнце сље, акоће све звезде поцркати.* (50)
- 4) *Све акоћешъ изгѣбити, гледай поштено име сачѣвати.* (111)

в) Везник *него* код Мушкатировића, а и уопште, у речницима, не показује широк дијапазон различитих значења. Као везник он је најчешћи у поредбеној и функцији показивања супротности, где се појављује и у *Причтама* (РСАНУ 1989: 753). Примери поредбене функције чести су у реченицама које почињу са *боље*:

- 1) *Болѣ є и мршавѣ мирѣ, неголи дебео процесѣ.* (7)
- 2) *Болѣ є ѿ свой асталѣ и лошѣ, нежелѣ тѣћѣ богатѣ, ножѣ ѿтирати.* (7)
- 3) *Болѣ є на мекина добити, нежелѣ на златѣ штетовати.* (7)

Примери супротног значења би били:

- 1) *Карѣ є бжѣи дарѣ, него є онда сло кадѣ тѣкѣ, а недадѣ плакати.* (30)
- 2) *Свакомѣ опрости, него самомѣ себи не мой.* (111)
- 3) *И сѣи сѣ грѣшили; него сѣ се и калѣи.* (27)

Једно је занимљиво значење везника *него*, дефинисано у Речнику САНУ, на које бисмо желели да скренемо пажњу. Ради се о искључном значењу (3.), за које смо пронашли само један пример код Мушкатировића: *Само една добра жена има на светѣ; него свакий мысли да є има.* (69).

г) Као последње обрадићемо лексеме *где* и *кад*, за које је познато да се могу сматрати различитом врстом речи, у односу на контекст у ком се појављују. *Где* може у синтаксичком смислу бити прилог, речца или везник. Овде ће бити обрађен само у функционално-семантичким контекстима где се сматра везником.⁸

Спектар значења овог везника релативно је широк, иако су разлике међу њима веома суптилне – толико да се чини да је повремено потребан контекст шири од реченице, да би се значење са сигурношћу одредило. Најчешћи су наравно примери класичног месног значења. У Речнику САНУ оно потпада

⁸ О различитим значењима лексеме *где* у везничкој функцији, из историјске перспективе, али са освртом и на неке примере употребе из савременог језика, И. Грицкат полемисхе у својим *Студијама из историје српскохрватског језика* (1975: 182–184).

под трећи унос, „у односним реченицама”, „са значењем места онога што значи главна реченица” (РСАНУ 1962: 227). Примери пословица би били:

- 1) *Гди ко мре, ондесе и копа.* (13)
- 2) *Гди самъ самъ, тѸ ми є станъ.* (13)
- 3) *Гдисе ко не сеъ, нека не ниче.*⁹ (13)
- 4) *Много пѸти зець у онаковомъ ѣѸбѸнѸ лежи, гди се небы никада ни сетіо.* (46)

Наредно значење везника *где* може бити, веома занимљиво, временско – у ком случају је он синониман везнику *кад*. Ово значење међутим може бити и испреплетено са узрочним или условним, па тако у Речнику САНУ налазимо под уносом 4. а. „односно-временски”, а под 4. б. „узрочно-временски или условно-временски везник” (РСАНУ 1962: 227). Пословице овог типа заступљене су код Мушкатиrowића немалим бројем примера:

- 1) *Гди мараши звече, философы мѸче.* (12)
- 2) *Где не ма віна, онде є добро и пиво.* (12)
- 3) *Гди є много бабица дете пропадне.* (11)
- 4) *Гди дело само сведочи, онде дрѸгога сведочанства не треба.* (98)
- 5) *Онде є право великодѸиіе и мѸдростъ, гди, у благополѸчію не гордисе ко.* (108).

Важно је приметити и да у свим наведеним примерима везник *где* није само синониман везнику *кад*, већ да се њиме апсолутно може заменити, а да значење пословице остане непромењено.

д) Лексема *кад*, као и претходно тематизована лексема *где*, колеба се између неколико врста речи, у зависности од своје синтаксичке функције. Речник САНУ обе прво помиње као прилоге, упитне, месне или временске, а потом и неодређене (функционално синонимне са *негде* или *некад*), па тек онда као везнике. Једнако као *где*, и *кад* се у функцији везника појављује „у односним реченицама” и тада означава „време онога што се казује главном реченицом” (РСАНУ 1975: 45; уп. деф. везника *где*). Такво је значење најчешће у савременом језику и код Мушкатиrowића, са примерима:

- 1) *Кад га види, онда се и сети.* (28)
- 2) *Кадъ се еде и пїе, онда є доста прїателя.* (28)
- 3) *Кадъ човекъ умре, онда є ласно за њимъ свашта говорити.* (29)
- 4) *Кадъ се еде ѣѸтисе, а кадъ се пие беседисе.* (30)

О нешто апстрактнијем временском значењу, које у себи носи дозу обавезности обично присутну код условних и њима сличних реченица (и које је свакако у складу са гномским карактером текста), може се говорити у пословицама попут *Кадъ є войскѸ воевати; онда се виче камѸ юнакѸ КралѸвиѸ Марко, а каде є шиѸарѸ делити, говоремѸ ѿ кѸда си незнана деліо.* (31) или

⁹ Ова је пословица један од примера за месно значење у Речнику САНУ, иако у њој по нашем мишљењу постоје елементи и условног значења (Ако ниси негде посејан (одн. позван), не треба ту ни да ничеш (одн. да се појављујеш)).

Кадъ Бѣзъ човекѹ децѹ даде, постара имъ се, и за ранѹ. (31). Ове су дакле пословице, по нашем мишљењу, на граници временског одређења и погодбене ситуације.

Везник *кад* означава услов (погодбу) такође у немалом броју примера из *Причта*¹⁰. У том се случају он, као што се видело приликом обраде везника *ако*, може заменити или управо њиме или чак конструкцијом у случају да:

- 1) *Кадъ є по то слама, поштоће быти сено?* (29)
- 2) *Кадъ маторъ пасъ лае, онда вала видити шта є.* (28)
- 3) *Кадъ девојке не ма, добра є и баба.*¹¹ (29)

На крају, навешћемо један занимљив и изолован пример употребе везника *кад*, у реченици *Некъ носи бисаге, кадъ ево ключъ!* (50). Ово значење протумачили смо као супротно. У Речнику САНУ оно се, при одредници *кад*, налази под редним бројем 6 и дефинисано је као средство „за истицање нечега необичног, неочекиваног и сл.” те се сматра да се може заменити везницима *а*, *а оно*, *али* (РСАНУ 1975: 46). Аргумент за сврставање *кад* из претходне пословице у ову категорију јесте следећи: Наведена пословица се може парафразирати на следећи начин: Нека носи бисаге, кључ је код мене. Односно: Може однети бисаге, али кључ је код мене (па их не може отворити и њима се служити). Према томе, ова необична пословица додаје још једно значење на листу идентификованих у Мушкатиновићевим *Причтама*.

3. У сврху резимирања презентованих података може се приметити да *Причте илити по простому пословице*, дело издато далеке 1787. године, показују прилично широк спектар значења везничких лексема. Поред оних стандардних, на функционално-семантичкој равни испливавају (свеукупно заправо немалим бројем примера) и перифернија значења. Нека од њих су и данас у употреби, док бисмо нека могли класификовати као застарела, одн. архаична. Вредно је помена и истицања ипак да смо за свој материјал одабрали пословице – те да је могуће да су неке од тих реченичних конструкција и конкретно употребљених везника везани за гномски карактер текста. Остаје да се овај аспект (као и многи други) у неким будућим радовима накнадно проучи. Нама је овде првенствено важно било дати конкретан допринос анализи језика славеносрпских писаца, сходно могућностима које формат рада пружа, као и скренути пажњу на значај заиста богате славеносрпске заоставштине, на примеру збирке народних изрека и пословица – које су у поимању српске књижевне, културне и научне јавности увек будиле велики интерес.

¹⁰ О везнику *кад* у узрочном значењу писао је М. Ковачевић, наводећи га као једног од „седам контекстуално условљених узрочних везника”, заједно са *чим*, *док*, *пошто*, *како*, *што*, *да* и *где* (1998: 124–125). Илустративни примери каузативне употребе везника *кад* могу се наћи и у Милошевић 1986: 289.

¹¹ Занимљиво је да су значење и склоп ове последње, треће реченице такви да се везник *кад* може заменити везником *где*, без последица по значење: *Где девојке нема, добра је и баба*. То само показује да се у овом примеру засигурно не ради о правом временском или месном, већ о значењу код ког су везници *кад* и *где* ситуационо замењиви (и контекстуално условљени, в. фусн. 8).

Извори

- Мушкатиоровић 1787:** Ј. Мушкатиоровић, *Причте илити по простому пословице тјемже сентениције илити рјеченија*, Беч: Штампарија Ј. Курцбека.
- РМС 2021:** *Рјечник српскога језика*, Нови Сад: Матица српска.
- РСАНУ 1959:** *Речник српскохрватског књижевног и народног језика, Књ. 1 (а–Богољуб)*, Београд: САНУ.
- РСАНУ 1962:** *Речник српскохрватског књижевног и народног језика, Књ. 3 (вразнути–гушчурина)*, Београд: САНУ.
- РСАНУ 1975:** *Речник српскохрватског књижевног и народног језика, Књ. 9 (јургет–колитва)*, Београд: САНУ.
- РСАНУ 1989:** *Речник српскохрватског књижевног и народног језика, Књ. 14 (накласати–недотруо)*, Београд: САНУ.

ЛИТЕРАТУРА

- Грицкат 1975:** И. Грицкат, *Студије из историје српскохрватског језика*, Београд: Народна библиотека СР Србије.
- Грицкат 2000:** И. Грицкат, Семантички потенцијали у неким непроменљивим речима, *Српски језик*, V, 221–226.
- Грицкат 2002/2003:** И. Грицкат, Поводом неких непроменљивих речи, *Наш језик*, XXXIV/3–4, 177–180.
- Ивић ²1995:** М. Ивић, *Лингвистички огледи*, Београд: Словограф.
- Јањушевић Оливери 2018:** А. Јањушевић Оливери, *А и али – између везника и интензификаторских партикула*, у: Ј. Петковић и В. Поломац (ред.), *Српски језик: статус, систем, употреба. Зборник у част проф. Милошу Ковачевићу*, Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет, 293–303.
- Јерковић 1972:** Ј. Јерковић, *Језик Јакова Игњатовића*, Нови Сад: Матица српска.
- Јерковић 1976:** Ј. Јерковић, *Језик Богобоја Атанацковића*, Нови Сад: Матица српска.
- Ковачевић 1998:** М. Ковачевић, *Синтакса сложене реченице у српском језику*, Београд: Рашка школа, Србиње: СПКД „Просвјета”.
- Кречмер 2021:** А. Кречмер, О проучавању предстандардне српске писмености (методолошка запажања), Београд: *Славистика*, XXV/1, 106–118.
- Куна 1970:** Х. Куна, *Језичке карактеристике књижевних дјела Доситеја Обрадовића*, Сарајево: Академија наука и умјетности БиХ.
- Милановић 2014:** А. Милановић, *Језик Јована Суботића*, Београд: Чигоја штампа.
- Милошевић 1986:** К. Милошевић, Језички и вањјезички сигнали каузалне зависности између простих реченица у сложеној, Сарајево: *Књижевни језик*, XV/3–4, 280–296.

Младеновић 1964: А. Младеновић, *О народном језику Јована Рајића*, Нови Сад: Матица српска.

Младеновић 1976: А. Младеновић, Прилог познавању односа између српскога и славеносрпскога језика у другој половини XVIII и у првим деценијама XIX века, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, VI/1, 157–163.

Суботић 1989: Љ. Суботић, *Језик Јована Хаџића*, Нови Сад: Матица српска.

Херити 1983: П. Херити, *Књижевни језик Емануила Јанковића*, Нови Сад: Матица српска.

Aleksandra J. Brajović

CONSIDERATIONS ON SOME CONJUNCTIONS' FUNCTIONAL
SEMANTICS IN JOVAN MUŠKATIROVIĆ'S *PRIČTE* (A CONTRIBUTION
TO THE METHODOLOGY OF ANALYSIS OF THE LANGUAGE OF SLAVONIC-
SERBIAN WRITERS)

Summary

The paper touches upon the problematics of synsemantic parts of speech (specifically on the example of conjunctions) in *Pričte iliti po prostomu poslovice tjemže sentencije iliti rječenija* (1787¹, 1807²) by Jovan Muškatirović from the functional-semantic aspect. It is known that certain conjunctions can (slightly or completely) change the semantics and/or function in different sentential contexts. This phenomenon will be examined on the material of Muškatirović's sayings and proverbs, which represent interesting material for examination primarily because they tend to be somewhat stilistically coloured, as a result of which the semantic differentiation of all lexemes, even conjunctions, is often greater than in other written sources. At the same time, the paper aims at giving contribution to the analysis of textual heritage from the rich Slavonic-Serbian legacy, which certainly includes the work of Jovan Muškatirović.

Keywords: conjunctions' semantics, language in proverbs, Jovan Muškatirović, Slavonic-Serbian.